

YARDIMCI FİİL İŞLEVİYLE “YE-” FİİLİNE ART ZAMANLI BİR BAKIŞ*

Ali Osman SOLMAZ**

Öz

Türkçede birleşik fiil yapma yollarından biri de yardımcı fiillerin isimlere getirilerek kullanılmasıdır. Bu yardımcı fiillerin sayısı sınırlıdır. Ancak asıl fiiller de Türkçede her zaman yardımcı fiil fonksiyonuyla kullanılma eğilimi göstermiştir. Birleşik fiil oluşumu esnasında anlam bakımından bazı değişiklikler gerçekleşerek anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller ortaya çıkar. Gerçek anlamı dışında yardımcı fiil fonksiyonuyla kullanılan fiillerden biri de **ye-** fiilidir. Kutadgu Bilig'ten Türkiye Türkçesine kadar her dönemde **ye-** fiili yardımcı fiil olarak metinlerde yer almaktadır. Bu çalışmada, taranan eserlerde tespit edilebilen örnekler ışığında geçmişten bugüne **ye-** fiilinin yardımcı fiil olarak kullanımı örneklendirilerek tarihî seyri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birleşik Fiil, Yardımcı fiil, Ye- Fiili.

A DIACHRONIC LOOK AT THE VERB -YE FUNCTIONING AS A HELPING VERB

Abstract

One of the ways to make compound verbs in Turkish is to attach helping verbs to the nouns. The number of these helping verbs is limited. However, main verbs in Turkish have also been used as a helping verb. During the formation of a compound verb, some changes happen in the meaning resulting in some compound verbs which merge in meaning and become idioms. The verb **-ye** is one of the verbs that have lost their real meanings and are used as helping verbs. In all periods from the times of the Kutadgu Bilig to the present day Turkey, the verb **-ye** has always been used in Turkish as a helping verb. This study has tried to determine the historical process of the verb **-ye** as a helping verb presenting examples from the works determined after performing a literature review.

Key Words: Compound verbs, Helping Verb, Verb **-ye**.

Sözcük türetme yollarından biri de kelime birleştirmek suretiyle ‘birleşik kelime’ kullanmaktır. Yeni sözcük ihtiyaçlarımız iki ismin, iki fiilin ya da bir isimle bir fiilin birleşmesiyle de karşılanabilmektedir. Bunlardan fiillerle yapılan birleşik kelimeler hakkında A. Bican Ercilasun şunları söylemektedir: “Hareket, oluş ifade eden bir kavramı karşılamak için basit ve türemiş fiillerden nasıl istifade ediyorsak,

* Makale Geliş Tarihi: 07.03.2016. Yayın Kabul Tarihi:06.05.2016.

** Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

birleşik fiillerden de aynı şekilde faydalanırız. Yani bir kavramı anlatma ve fonksiyon bakımından basit ve türemiş fiillerle birleşik fiiller arasında hiçbir fark yoktur. Basit fiilin yapısında sadece kök ve ek, birleşik fiilin yapısında iki veya daha fazla kelime vardır." (Ercilasun 1984:48)

Birleşik fiiller iki fiilin ya da bir isimle bir fiilin birleşmesiyle oluşurlar. Gramer kitaplarına bakıldığında farklı adlandırmalar yapılmış olsa da genelde iki fiilin birleşmesiyle oluşanlar bir grupta, bir isimle bir fiilin birleşmesiyle oluşanlar diğer grupta yer alır. (Ergin,1993:364; Bilgegil, 1984: 280-282; Hengirmen, 1998: 266-274; Korkmaz, 2009: 791; Karahan, 2010:73)

Grammer kitaplarında bir ismin bir fiille bir araya gelerek birleşik fiil oluşturması esnasında kelimelerin en az birinin anlam değiştirmesiyle ilgili şu tespitler yer alır: Anlamca kaynaşmış bileşik fiiller a. Kendi sözlük anlamını koruyan birinci kelime kendi sözlük anlamında kaymış bulunan fiille birlikte bir deyim kurar: *hasta düş-*, *laf at-*, *göz at-* b. Bütün kelimeler kendi sözlük anlamından kaymış ve tam bir deyim durumuna girmiş bulunurlar: *kafa tut-*, *boy ölçüş-*, *ağır bas-* c. Birinci kelime ismin durumuna girebilir: *ağzını ara-*, *başını kaldır-*, *gözünü kırpma-* (Ediskun, 2004:246). Hengirmen, yardımcı eylemler başlığı altında *et-*, *eyle-*, *ol-*, *kıl-* fiillerinden bahsedip birleşik fiillerin deyimleşmesinden ya da anlam değiştirmesinden bahsetmemiştir. (Hengirmen,1998:266) Tahir Nejat Gencan, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller başlığı altında verdiği örneklerde bazı birleşik fiillerde hem isim hem fiillerin sözlük anlamlarından uzaklaşarak kaynaştıklarını; bazı örneklerde de isimlerin anlamlarını korurken sadece fiillerin sözlük anlamlarından uzaklaştıklarını belirtir. (Gencan, 1979: 328) Karahan, "Bir Hareketi Karşılıyan Birleşik Fiiller" başlığı altında bir isim ve bir yardımcı fiille yapılan birleşik fiilleri ele alıp "Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller" başlığıyla yardımcı fiiller dışında asıl fiillerin kullanılmasıyla oluşan birleşik fiillerde kelimelerin birinin ya da her ikisinin sözlük anlamlarını kaybettiklerinden bahseder. (Karahan, 2010: 75) Korkmaz, anlam kaymasına uğramış ve deyimleşmiş olan birleşik fiillerin şekilce bir ad ve bir yardımcı fiille yapılan birleşik fiillere benzediğini ancak onlardan fiilden önceki ad ögesinin sabit kalmaması, yalın ya da ad grubu halinde bulunabilmesi ve işletme ekleriyle genişletilebilmesi yönüyle ayrıldığını belirtir.(Korkmaz, 2009: 838) Ergin, isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiillerden bahsetmiş anlam ve deyimleşme üzerinde durmamıştır (Ergin, 1993: 365) Bilgegil, kaynaşma yoluyla teşkil edilmiş bileşik fiiller diye konuyu ele alır ve bazen fiil bazen -

Yardımcı Fiil İşleviyle “Ye-” Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

her ikisi de kendi anlamları dışında kullanılmak üzere- isim soyundan bir kelime ile bir fiilin teşkil ettiği kelimelere bu ad verilir diyerek bunların bazılarının deyim haline geldiğini belirtir. (Bilgegil, 1984:282) Karaağaç, birleşik eylem öbeği başlığında adlarla yapılan eylemler, eylemlerle yapılan eylemler olarak konuyu incelemiş anlam farklılaşmasına değinmemiştir.(Karaağaç, 2012: 471-473) Göker de konuyu adlarla kurulan birleşik fiiller ve fiillerle kurulan birleşik fiiller olarak ele alır. (Göker, 1997: 49-54) Vural ve Böler, bir isim ve bir yardımcı fiilden oluşan fiillerle deyimleşmiş birleşik fiilleri ayrı başlıklarla ele almıştır. (Vural-Böler, 2012:247).

Dilimiz anlam kaymasına uğrayarak kaynaşıp kalıplaşmış birleşik fiiller açısından çok zengindir. Dildeki sayıları altı binin üzerindedir.(Korkmaz, 2009: 837) Karahan, bazı fiillerde yardımcı fiiller yerine asıl fiillerin kullanılarak birleşik fiil yapılabildiğini ve bu yapıda yer alan kelimelerden birinin veya hepsinin sözlük anlamlarını ya kaybettiklerini ya da deyimleştiklerini söyler. (Karahan, 2010:75) Bu fiillerden biri de *ye-* fiilidir. Türkçe Sözlük'te on dört farklı anlamı verilen *ye-* fiili (TS:2569), Karahanlı Türkçesinden bu yana farklı birleşik fiiller oluşturmuş olsa da bu fonksiyonunu hâlâ muhafaza etmektedir. Tarihi metinlerden ve sözlüklerden hareketle geçmişten günümüze art zamanlı olarak taranan metinlerde ve sözlüklerde *ye-* fiilinin yardımcı fiil fonksiyonuyla kullanımının her dönem canlı kalabildiğini görmek mümkündür. Geçmişte *yi-*, *ye-* fonetik farklılıklarla kullanılan fiil günümüz Türkçesinde *ye-* olarak kullanılır.

Çalışmamızda Karahanlı, Harezmi, Eski Anadolu, Osmanlı ve Çağatay Türkçelerine ait seçilen eserlerin taranması sonucu, yardımcı fiil göreviyle isimlere *ye-* fiili getirilerek oluşturulmuş birleşik fiilleri tespit etmeyi amaçladık, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesine ait birleşik fiilleri sözlüklerden ve bu alanda yapılmış çalışmalardan elde ettik. Özellikle tarihî dönemlere ait metinlerin tamamının taranmasının mümkün olmaması tespitlerimizi seçilen eserlerle sınırlandırmıştır.

Aşağıda birleşik fiiller dönemlerine göre değil, alfabetik sıraya göre madde başı yapılmış, örneklerin alındığı eserler parantez içerisinde daha çok kısaltmalarıyla verilmiştir. Kısaltmaların hangi esere ait olduğu kaynakçada belirtilmiştir. Buna göre Karahanlı Türkçesinden günümüze *ye-* fiili ile kurulmuş birleşik fiiller şunlardır:

âdem eti ye-: İnsan kanı dökmek, vahşet yaratmak. (Öztürk, 2008: 929)

ağzını ye-: Alay ifadesi olarak kullanılır. (Öztürk, 2008: 928)

ajun yi-: Dünya nimetlerine sahip olmak.

bu iki birikse bolur er tük el / tük el er *ajunug* tamam *yir* tük el

“Bu ikisi bir kimsede toplanır sa, o tam insan olur; tam insan dünyanın bütün nimetlerine ulaşır.” (KB 225:126-127)

isiz öngdi urma ay ilç i bögü / isiz bolsa bolmaz *ajunug yigü*

“Ey hakim devlet adamı, kötü teamül koyma; kötü kanunlarla dünyaya hükmedilemez.” (KB 1459:322-323)

negü tir eşitgil köni kıklıg / er köni kıkı bolsa *ajun* bütrü *yir*

“Doğru hareketli insan ne der, dinle; doğru hareket eden insan dünyanın bütün nimetlerine erişir.” (KB 2863:530-531)

arzu yi- Arzusuna kavuşmak.

bu kurka tegip er tapın sa birer / idi ked tusulur begi *arzu yir*

“Bu derecelere yükselen her hizmetkâr kendi görevini yaparsa, o beyine çok faydalı olur ve bey de arzusuna kavuşur.” (KB 4072:708-709)

negü tir eşitgil kör erdemlig er / bu erdem bile er tilek *arzu yir*

“Erdemli insan ne der, dinle; bu erdemle insan dilek ve arzusuna ulaşır.” (KB 3420:608-609)

ukuş ol burunduk anı yetse er / tilekke tegir ol tümen *arzu yir*

“Anlayış bir yulardır; insan onu elinde tutarsa dileğine erişir ve bütün arzularına ulaşır.” (KB 159:116-117)

asığ yi- Fayda görmek, faydasına olmak.

negü tir eşitgil bu şîr ayguç i / ikigü yaraş sa *asığ yir* tuç i

“Şair ne der, dinle; iki insan birbirine uygun düşerse, bu daima onların faydalarına olur.” (KB 3211:578-579)

tilin sözle yumş ak negü kolsa / birigli alır kör anıng *asığ yir*

“Onlara karşı yumuş ak dil kullan, ne isterlerse ver; dikkat et, veren alır ve kârından yararlanır.” (KB 4331:746-747)

ayvayı ye- argo. Kötü bir duruma düşmek, hapı yutmak. (MTS:96)

bağır yi- Zarar vermek.

ikinci basınç ak budun baş lar er / üçüncü suk erse budun *bağır yir*

“İkincisi halkın başında bulunan kişinin zayıf olması; üçüncüsü de halkın bağırını yiyen tamahkârlıktır.” (KB 3110:564-565)

uş ol kassab iti tig koy itindin *bağır yir* künde illa öz yanındın (HŞ 1633:276)

baldu yi- balta darbesi almak.

kayusı çerigde *kılıç baldu yir* / kayusı turada yuluğda karır

“Kimi orduda kılıç ve balta yer; kimi kaleyi korumakla görevlidir, orada yaşlanır.” (KB 1736:366/367)

baş yi- :Ölümüne sebep olmak.

kara baş yağısı kızıl til turur / neçe *baş yidi* bu takı ma turur

“Kara başın düşmanı kızıl dildir; ne çok baş yemiştir o ve hâlâ da yemektedir.” (KB 966:246-247)

baş yi- : Bir şeyi talebinde ısrarla taciz etmek.(KT:260)

başını ye- : Ölümünü mücbib olmak. (KT:1555); ihlâk. (LO:421); Güç duruma düşmesine yol açmak. (TS:268)

kümüş körse altın angar arsıkar / idisi *başın yir* ya baş alsıkar

“Altın ve gümüş görünce ona aldanır; efendisinin başını yer ya da kendi başını kaybeder.” (KB 2726: 510-511)

bilgisiz ne aysa ayur ukmadın / anın öz tili öz *başını yiyür*

“Bilgisiz ne söylese anlamadan söyler, onun kendi dili kendi başını yer.” (AH 119-120:50)

başın etini ye- : Bir şeyi talebinde ısrarla taciz etmek. (KT:260)

başının etini ye- : İbrâm ve ilhâhla tekrarlayarak izaç etmek.(KT:1555) ; Karşısındakini bezdirinceye, bıktırıncaya kadar sürekli konuşmak veya söylenmek. (TS: 268)

baş eti ye- : İz’ac, vırvır.(LO:421)

beglik yi- : Beylik yapmak, hüküm sürmek.

usal bolsa begler işin bütrümez / usal beg bütün bilgü *beglik yimez*

“Beyler ihmalkâr olursa işlerini başaramazlar; bey iyice bilmeli ki, ihmalkârlık ederse beyliği devam edemez.” (KB 2027: 410-411)

bu küçkey kişi kendü *beglik yimez* / bu küçkey küçini budun kötrümez

“Zalim kişi uzun süre beyliğe sahip olamaz; zalimin zulmüne halk uzun süre dayanamaz.” (KB 2030:410-411)

berge yi- / bere yi- : Dayak yemek, yaralanmak, berelenmek..

bedük tutsa könglin bu sü başlar er siziksiz yağdın bu er *berge yir* (KB2296)

‘aceb şah ne söyledi bu müdbire ki eslemedi *yişerdür bere* (SN 2279:348)

yavuz ise şol demde bed-mest olur *bere yir* ü kendü oranın bilür (SN 4242:483)

hâlüm sorma ki nitedür; bunca *bere yimiş* ve işçuğazından kalmış işbu vakt olub taâm yimemiş. (MN 52b8:106)

bıçak ye-: Bıçaklanmak (TS:327)

birbirini ye-: İki veya daha çok kimse birbiriyle uğraşmak, birbirine kötülük etmek. (TS:353)

bok ye-: Yakışıksız bir iş yapmak. (TS:374)

bora ye-: germ ve serd, cihanı çekmek, tatmak. (LO:421)

borç ye-: Borç ederek geçinmek.(MTS: 161)

boya ye-: Boyanmak, ikinci defa boyanmış olmak. (Öztürk, 2008: 929)

ceza ye-: Cezalandırılmak, cezaya maruz kalmak.(TS:458)

çare yi-: Çaresine bakmak.

işüm ziyâna viriserler ve bu işüñ çâresin yimek gerek (MN 26a 11-12:53)

çıgaylık yi-: Fakirliğe düşmek.

telim baynı kördüm boğuz bulnadı özi boldı müflis çıgaylık yidi

“Birçok zengin gördüm boğazlarının esiri oldular, böylece iflas ederek tekrar yoksulluğa düştüler.” (KB 4592:786-787)

çifte ye-: Hayvanın çiftesine maruz kalmak.(TS:543)

çimdik ye- : Birisi tarafından kendisine çimdik atılmak.(MTS:236)

damga ye-: Biri kötü bir yargıya veya nitelenmeye uğramak.(TS:590); (Özellikle kötü bir hüküm) Herkes tarafından kendisine yakıştırılmak, damgalanmak.(MTS:251)

darbe yemek: Büyük zarar verici veya üzücü bir durumla karşılaşmak.(MTS:254)

dayak ye-: Dövülmek. (TS:600)

degenek ye-: Dögülmek, ağaç yemek, çubuk yemek, kötek yemek sille yemek, tabanca yemek. (17. yy.: 560)

dert ye-: Dertlenmek.

derd ü gam u renc yiyü ölmek Sekkâgîge boldı cân gıdâsı (MSD 581:242)

devlet yi-: Mutluluğa ulaşmak, nimetlere sahip olmak.

sen emdi tükel dünya devlet yiding / köngül bastıng arzu heva bekleding

“Sen şimdi dünya ve devletin her çeşidini elde ettin; gönlüne hâkim olarak heva ve nefsinı engelledin.” (KB 5759: 958-959)

dişi dişini ye-: Kendini sıkmak, sıkıntı içinde olmak. (Öztürk, 2008: 930)

dirig ye-: Kaygılanmak.

dirig yedi anıng üze öğrendi (ME,175/2:67)

sözni ağzındın işitü öğrendi sözni ökündi, dirig yidi (ME, 176/2: 68)

edeb ye-: terbiye almak, terbiye edilmek.

Yardımcı Fiil İşleviyle “Ye-” Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

kim *edeb yémese* kiçiglikde koptı andın uluglukıda felah (ÇGT: 187/10:210)

ekmeğini ye-: Birisinin işinde çalışarak kendi geçimini sağlamak.(TS:768)

emek ye-: Zahmet çekmek, emek vermek.

ola kim okıyup dua kılalar *emek yidüğümüzi* çün bileler (SN 340:217)

saña vâcib olur anı istemek *garıblık çeküben yimek* çok *emek* (SN 681:239)

benüm için iklimlere geçmedün *emek yimedün* malunı saçmadun (SN 3195:412)

boz yapalak devlingece *emek yime* irte-gice

anun işi göz sepekdür *salup ördek alur degül* (YE 157-5:210)

ak sakallu pîr koca bilmez ki hâli nice

emek yimesin hacca bir gönül yıkarısa (YE 299-3:313)

endişe ye- : Endişelenmek, endişe etmek.

ne ölüm *endîşesin yir* ol kişi / ne günâh dip terk ider mekrûh işi (GN 1191: : C.I-1,259)

hak anuñ önünde ölmek komadı / ol ölüm *endîşesin* hiç *yimedi* (GN 6056:C.II-1,83)

erej yi-: Huzur bulmak, huzura kavuşmak.

Bu yanglığ turur *barça beglik işi* / *kayusı erej yir* kayu öz başı.

“Her beylik işi böyle olur; bazısı huzura kavuşur, bazısıysa kendi başını yer. (KB 2156:428-429)

etin yi-: Eziyet çekmek

oğul kızda ötrü ata *yir etin* / oğul kız atamaz atası atın

“Oğul ve kız yüzünden baba daima eziyet çeker; fakat oğul ve kız atasının adını dahi anmaz.” (KB 1166:278-279)

gam yi-: Üzölmek, gamlanmak, tasalanmak.

tirigle tapındıñ ötediñ hakım / ölüerde muñgadıp *yidiñ* hem *gamım*

“Hayattayken, hizmet ettin ve hakkımı ödedin; ölüerken de beni düşündün ve benim için üzüldün (KB 1559: 336-337)

... çünkü kişi kendü makamından taşra çıkdı dahı ne gam yir ki cemi’ âfâk anuñ yiridür (GT 43a5 :184)

Bir sa’at dirlik-içün emek gerek / bir sa’at ölüm *gamın yimek* gerek (GN 1112: : C.I-1,243)

Yûnus imdi *gam yime* / n'idem ne kılam dime / gelür kişi başına / ezelde ne yazıla (YE 335-20:339)

didi *gam yime* i miskin berü tur / ikilik perdesinden çık gerü tur (FN 1437:195)

degül düşmene dosta hem dimegil / peşimân olup sonra *gam yimegil* (SN 4012:468)

yaman kişi kızı yitkey tiyü gülistânga
benefşe nıl çiker allığa vü *yir* köp *gam* (MSD 189:138)
ger ir iseng *gam yimegil* dünyâ için / bu dünya niçük kilür ise eyle kiçer (ŞD:183b-
5:299)
ay Şibânî fazl-ı Hak köptür velî *gam yimegil*
sin özüngdin bolma gafil bu kiçer devrân için (ŞD 122a-5:214)
ışk otıdın *gam yimes-min* bil ki narı gül bolur (ŞD 40a-10:114)
her ni dişe ışkdın dir irdim / her *gam yise* ışkdın yir irdim (BD 556-2:316)
ta garib irdim nasibim *gam yimek* irdi vü bes
şehrim içre dağı *gam* bolsa nasibim ya nasib (NEV.:120)
gam ye- *gam* horden tabirinden tercüme keder etmek. (KT:1555); mükedder olmak.
(LO:421); elem çekmek, kasavet çekmek (17. yy.: 792)
gam yeme- Tasa etmemek, kaygılanmamak, üzülmemek.(TS:901)
gol ye- Topun kendi kalesine girmesine engel olamamak. (TS:952)
gözü yememek: Bir işi yapmak için kendinde kuvvet ve cesaret bulamamak.(MTS: 436)
gussa ye- Kaygılanmak. üzülmek, endişe etmek.
cihanda dahı 'ömr didükleri / dün ü gün delim *gussa yidükleri* (SN 289:214)
ögütledi didi ki *gussa yime* / bu düşüni hiç kimseneye dime (SN 885:253)
didiler ki Tanrı birdür dersin / *gussasın* bunun ne resme *yirsın* (LN:94)
Allahumdan diledüm seni görem / bin iki yüz yıl *gussañ yirem* (DY 119:159)
rızk için *gussa yime* kimse rızkın kimse yimez
rızk için *gussa yime* pâdişâh eksük eylemez (YE 109-1:176)
çün kafâ baglu-durur kaçça gide / *gussa yimekdür* işi ayruk n'ide (GN 5368:C.I-2,1077)
zirâ çok toklar görmüşüz kim açmaga irmedi ve çün tonuñ bitün ola, yalnızcılık
gussasın yime. (MN 18b5:38)
avret eyitdi: *gussa yime!* Ol yirde ki sen kethudâ olasın (MN 53b8:108)
gussa ye- Acımak, teessüf etmek. (17. yy.: 805)
güş-mal ye- Edeplenmek. (17. yy.: 775)
hak ye- Başkalarının hakkını vermemek. (TS:1026)
halt ye- halt etmek, uygunsuz bir söz söylemek, uygunsuz davranmak. (TS:1036);
Yakışksız, münasebetsiz bir iş yapmak. (MTS:464)
hasret yi- Hasret çekmek, özlemek.
sakinç irmez keligli barça kısmet niçe nimet yiseng hem *yigü hasret* (HŞ 2847:347)

Yardımcı Fiil İşleviyle “Ye-” Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

anlar mālige *hasret yéyür* sen.(ÇGT: 208/2:224)

niçeler bu menzile irdiyidi / ayru düşdi soñra çok hasret yidi (GN 7948:C.II-1, 445)

anuñ firākından *hasret ve gussa yidügin* şerh eyledi (MN 49a13:99)

herze ye-: Yañşamak; çene çalmak, forta kırmak (17. yy.: 848); Münasebetsiz bir şey söylemek veya yapmak. (MTS:498)

ınçık yi-: Ah vah etmek.

tirer sen haramıg barır sen kalır / sen *ınçık yiyü* bar ol *arzu yiyü*

“Haram toplarsın, gidersen kalır; sen inleye inleye git, sefasını o sürsün.” (KB 3385:604-605)

içi içini ye-: İsteddiğini yapamamak yüzünden üzülmek. (TS: 1141)

içini ye-: Şüphe içinde kıvranarak çok üzülmek. (TS: 1143)

ig ye-: Hastalanmak.

bodunlar ortasınga kirdi iglendi, iglig boldı, *ig yedi* (ME,185/2: 70)

il yi-: Hüküm sürmek, iktidar olmak.

erejin avınsa *yise il* uzun / bütün can üzülse yise ol ajun

“Huzur içinde yaşasın, uzun zaman hükümran olsun; bütün canlar feda olsun, tek o yaşasın.” (KB 1929:396-397)

uzun *il yiyeyin* tise ay büğü / törü tüz yoritğu budunuğ küğü

“Ey hakîm, memlekette uzun süre hüküm sürmek istersen, kanunu doğru yürütmek ve halkı korumalısın.” (KB 2033:412-413)

kaçan *yir ilin* ol tünermiş küne / sınamış kişig ol sınaşa yana

“Sınanmış kişiyi tekrar tekrar sınamaya kalkışan o kara bahtlı insan bir devletin başına nasıl geçebilir.” (KB 5886: 976-977)

inçlik yi-: Huzur bulmak .

kılıç teprer erken yağı tepremez / kılıç kınka kirse beg *inçlik yimez*

“Kılıç kımıldadığı sürece düşman kımıldayamaz; kılıç kınına girerse beyin huzuru kaçır.” (KB 2144:426-427)

kadgu yi-/ kaygu yi-: Kaygılanmak, endişelenmek.

işing iş biligli kişilerke bir / kılı bilmese iş sınıp *kadgu yir*

“İşi iş bilen kişilere ver; iş yapamayan insan onu beceremezse üzülür, müteessir olur.” (KB 5534:924-925)

nişe öz işingning *kadgusını yemezsen* ? (NF146-12: 102)

... biz *kadgusın yemesek* neteg ümmet bolgay miz ? (NF 28-10:21)

tanukluk birür irdi kõngli kim bu / sözüm algay kim uş köp *yidi kadgu* (HŞ 1245:253)
manga yüz *kadgu yigüçi* kerek yâr / eger yüz kadgu yisem men bu düşvâr (HŞ
1845:288)

yana sır içide aydı: kadgu yemen Muhammed tirig turur (KE 223v16:321)

oglan-iken kişi hiç *kaygu yimez* / dünyaya geldüm yine gidem dimez (GN 1170: C.I-
1,255)

oglan u yigit kocadur didügüm / kendü 'ömrüm *kaygusıdur yidügüm* (GN 1164: C.I-
1,253)

dün ü gün *kaygular yirsin* n'ideyin yohsulın dirsın

ol cömerddür rızkun virür kaygu yimek nendür senün (YE 148-5:203)

imdi korkaram düşümden girü görem gördüğüm düşden dahı *kaygu yirem* (DY 48:154)

çok selâm kıldı saña *kayguñ yedi* selâmum degür didi ısmarladı (DY 688:201)

o bileymişse hiç *kaygu yimezdük* / binine düşmenün birdür dimezdük (FN 2567:272)

Ol moğul-çîn hecride *kaygu yimekdin* özge yok

dâyimâ boldı Şibânî veh ki b'idâr közlering (ŞD: 84a5:166)

sin gam yeme 'ışkımda diding kim süngök oldung

niçe *yemesek kaygunun* yir bizni gam ay cân (LD 1527:166)

âdemî bolmağa mén *kadgu yésem* kanım üçün (ÇGT 81/9:161)

emdi cihân *kadgusun yéyü* turur men.(ÇGT:94/8:167)

kaydın yi-: Üstüne düşmek, endişelenmek.

işid imdi saña Hak ne dimişdür bu erkânun nice *kaydın yimişdür* (BH 31b7:112)

buğur gel bir işit Hak ne dimişdür bu 'ası kullarun *kaydın yimişdür* (BH 35b4:120)

dostum dimiş yaratmış hem anun *kaydın yimiş*

iş bu yüzüm karasın teberrükler düzerem (YE 171-10:220)

öldi diyeler *kaydın yiyeler* / bir kuş oluban çıkam aradan (YE 284-3:301)

el-azizi gör Kuşeyride nedür / ol dahı ma'ninün kaydın yir (LN:219)

kazık ye-: Aldatılmak, kazıklanmak. (TS: 1373); argo. Bir şeyi çok pahalıya almak veya aldığı şey iyi çıkmamak, alış verişte aldatılmak, kazıklanmak. (MTS:647)

kendi kendini ye-: kederle helak olmak, kahr etmek. (KT:1555); Gussa ile helak olmak, intihar. (LO:421); Açığa vurmadan içten içe üzölmek. (TS:1387)

kendini ye-: Açığa vurmadan gizli gizli üzölmek. (TS:1389)

kılıç yi-: Kılıç darbesi almak.

kayusı çerigde *kılıç baldu yir* / Kayusı turada yuluğda karrı

Yardımcı Fiil İşleviyle “Ye-” Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

“Kimi orduda kılıç ve balta yer;kimi kaleyi korumakla görevlidir, orada yaşlanır.” (KB 1736: 366-367)

korkusun yi-: Korkusunu çekmek.

hiç gark *korkusun yimek* gerekmez (MN 42b3:86)

kötek ye-: Dögölmek, urılmak. (17. yy.: 1055)

kurşun ye-: Vurulmak.(TS: 1532)

mansıb ye-: Mansıb görmek, mansıb sürmek, mansıb tutmak, hıdmet görmek. (17. yy.: 1197)

miras ye-: Mirasa konmak. (KT:1555) Miras horden, varis olmak (17. yy.: 1258)

nane ye-: halt etmek. (LO:422); Yakışksız bir davranışta bulunmak, uygunsuz bir iş yapmak. (TS:1751)

nedamet yi-: Pişman olmak

pâdişâha kâfirlik kılmagıl kim üküş *nedâmet yigeysen* (NF 425-5:295)

şakik andag ayganınga *nedâmet yidi* (NF 434-13:302)

yazuk kılsalar bir yolu *nedamet yip* peşiman bolsalar yazukları yarlıkanur (KE127r16:178)

ma'nîsiz sözdin sakınmadın isvâ sözlep *nedâmet yégünçe* ma'nîlig sözni sakınıp keç sözlese edgürek (ÇGT 10/3:125)

nîmet yi-: Nimetlere ulaşmak.

sakınç irmez keligli barça kısmet niçe *nîmet yiseng* hem yigü hasret (HŞ 2847:347)

bunca dürlü *ni'metin yirsin* anun / ten düüst oldu safa buldı canun (VG 1330:254)

oruç (orucunu) ye-: Oruç tutmamak.(MTS:955)

ökünç yi-: Pişman olmak.

sözün kesti oğlın kuçup yığladı / Ulındı yana ol *ökünçler yidi*

“Sustu, oğlunu kucaklayıp ağladı;tekrar ah vah etti ve pişmanlıklar getirdi.” (KB 1510: 330-331)

adaş tut kişide talusın kedin / Yavuz bolsa iş tuş *ökünç yir* kidin

“İyi ve seçkin kişileri ahbap edin; insanın eşi ve arkadaşı kötü olursa sonunda pişman olur.” (KB 4233:730-731)

seningde uluğung sini tepsegey / Uçuz bolğa özüng *ökünçler yigey*

“Senden büyükler seni çekemezler;sen de itibardan düşer ve pişman olursun.” (KB 4248:732-733)

ökünç yip kadgu canınga singürdi alar hem sizmesün tip tik oturdı (HŞ 972:50)

endi yaş katıg ökünç yedi anıng üze (ME:170/5: 66)

ölüm yi-: ölmek, ölümü tatmak.

yağı sançğuka tutğu iki tolum / Bu iki tolumdın yağı *yir ölüm*

“Düşmanı vurmak için şu iki silah kullanılmalı; bu iki silah düşmana ölüm getirir.”

(KB 2355: 456-457)

papağan ağzını ye-: mec. Çok söz, azar işitmek. (Öztürk, 2008: 931)

papara ye-: Şiddetli azar işitmek, paylanmak, azarlanmak. (MTS:975)

para ye-: Gereksiz olarak çok para harcamak, çok para harcatmak, görevli bulunduğu yerin imkânlarından yararlanarak para çalmak, rüşvet almak. (TS:1884)

perveriş yi-: Beslenmek, yetişmek.

birle suvarılıb uçmak hevâsı birle *perveriş yimiş* (MN 34b10:70)

pişiman yi- : Pişman olmak.

yana birkaç eyyamdın soñ bu boyagçı *pişîmân yidi* (NF 194-5:133)

reşk ye-: Kıskanmak, kıskançlık duymak.

melek hayli *yise* eşkim için *reşk* / töküben ol peri her div için eşk (FŞ:105)

renc yi-: Sıkıntı, eziyet çekmek.

‘âkil iseñ câhile *renc yimegil* / yiriseñ soñra dönüp incinmegil (GN 2112:CI-1, 441)

devlet anuñ kim aña yoldaş ola / *renc yimekden* aña bağı baş ola (GN 2861:C1-2, 593)

niçe kim *renc yiriseñ* ‘ilme yigil / dünya mâlından ‘ilim yig bellü bil (GN 9505:C.II-2,745)

benüm için ol niçe saçdıdı genc / benüm için ol niçe *yididi renc* (SN 3454:429)

nakaşa at u ton öküş mâl u genc / bağışladı didi yidüñ bunca renc (SN 3733:449)

derd ü gam u *renc yiyü* ölmek Sekkâgîge boldı cân gıdâsı (MSD 581:242)

sakınç yi-: Kaygılanmak, kaygı çekmek.

Kim erse bu künlük tilese sevinç/ İsizlik kılur ol yarın *yir sakınç*

“Kim sadece bugünlük rahatını düşünürse, o kötülük yapar; fakat yarın kaygı çeker.”

(KB 913:236-237)

manga edgü saknıp bu söz sözleding Muyan birsü tengri *sakınçım yiding* (KB 3684:646-647)

sille ye-: Ağaç yemek, çubuk yemek, degenek yemek, kötek yemek, tabanca yemek. (17. yy.:1595)

sopa ye-: Dövülmek, dayak yemek. (TS: 2140)

tabanca ye-: Bir sille yemek. (17. yy.: 1674)

tavuk ayağı ye-: gık mık edip ağzındakini söylemek, lakırtı tutamamak, saklayamamak. (KT:1555); kula bula gibi cırcır etmek. (LO:422); gevezelik etmek, dedikodu yapmak. (TS: 2289)

tayanç yi-: Sopa ye-, dayak ye- (ÇGT:540)

eger düşmen yüzige oknı atsañ hazer kıl *tayanç yémegil* (ÇGT 45/12:143)

teessüf yi-: Esef etmek, üzölmek.

... ve telef kıldığum ‘ömriçün te’essüf yirdüm...(GT 3b-4:129)

telef bolgan ömrka *teessüf yép* bu kaç münāsib beyt sebt kıldım (ÇGT 3/5:122)

teşvîş yi- : Endişe etmek , telaşlanmak, tasalanmak.

imdi dinle ol Kutayfer işini / nice yir ol malun teşvişini (DY 402:180)

aña göre yiyelüm teşvişini / yigi kankı sâbit eyle işini (GN 9571:C.II-2,757)

hem añarlar adını hem işini / kimse var mı kim yimez teşvişini (GN 2883:CI-2, 597)

eydürisem eyâ gönöl kanı farıza yâ sünnet

eydür ki yok teşviş yime bu sevüye ‘amel irmez (YE 104-6:173)

begenmezsın kimesnenüñ işini / *yimezsın âhiretlük teşvişini* (BH 12b1:74)

aklı olan kişiler neyler işi / ahiret kaygusu-çün *yir teşvişi* (LN:195)

tiriglik yi-: Yaşamak, yaşam sürmek, hayatı tatmak.

tü nimet yiding me *tiriglik yiding* / ölüm yir sini sen usanma öküş

“Çok nimete ulaştın ve hayatı tattın; unutma ki, yakında ölüm seni de yiyecektir.” (KB 1106:268-269)

büte boldı munda *tiriglik yidim* / öd ödleğ ıdıp nefis butını sıdım

“Epey bir zaman oldu, hayatımı burada geçirdim; zamanla nefsin belini kırdım.” (KB 3635:640-641)

Şatunung başınga teği yokladım / Yaşımını tükettim *tiriglik yidim*

“Merdivenin başına kadar yükselmem, yaşımın tükenmesi, hayatınım tamamlanmasıdır.” (KB 6053:1002-1003)

tokat, dayak ye-. (LO:422)

tokat ye-: Kendisine tokat vurulmak. (TS:2361)

törpü ye-: 1. Törpü ile aşındırmak veya düzeltmek. 2. mec. Kaba bir kimseyi terbiye etmek, inceltmek. 3. mec. Sivrilikleri topluma uymayan şeyleri gidermek, aşındırmak, aşırılıkları ortadan kaldırmak.(Öztürk, 2008: 931)

yağmur ye-: Islanmak. (LO:422); Yağmurda iyice ıslanmak, sırlıklam olmak. (TS:2502)

yara ye-: Yaralanmak, zahm-zede olmak. (17. yy.: 1870)

yumruk ye-: Dövülmek, yumruklanmak. (Öztürk, 2008: 932)

zahm ye-: Yaralanmak.

'adet kıldım *zahm yimek* tiken har ni meryem bolsun ajunda ni gülzar (HŞ 3315: 374)

'âşık bolmasa uşbu 'yiti kat yir nidin munça halayık *zahmın yir* (HŞ 265:196)

ben dahı ok zahmın yavlak yidüm / ahşamın at boynun kucakladum (VG 1279:248)

zahm yimiş on yidi yirde teni bağladı / cerrah hoş ki bend anı (LO 1300:251)

zılığıt ye-: Azar işitmek. (MTS:1387)

Aşağıdaki tabloda ye- fiili ile yapılmış birleşik fiiller verilerek incelenen eserler ışığında görüldükleri dönemler + ile gösterilmiştir.

	Karahanlı Türkçesi	Harezmi Türkçesi	Çağatay Türkçesi	Eski Anadolu Türkçesi	Osmanlı Türkçesi	Türkiye Türkçesi
âdem eti ye-:						+
ağzını ye-:						+
ajun yi-:	+					
arzu yi-:	+					
asığ yi-:	+					
ayvayı ye-						+
bağır yi-:	+	+				
baş yi-/başını ye-:	+				+	+
başın etini ye-: başının etini ye-: baş eti ye-:					+	+
beglik yi-:	+					
berge yi- / bere yi-:	+			+		
birbirini ye-:						+
bok ye-:						+
bora ye-:					+	
boya ye-:						+
çare yi-:				+		
çıgaylık yi-:	+					
darbe ye-						+
damga ye-:						+

Yardımcı Fiil İşleviyle "Ye-" Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

dayak ye-:					+	+
degenek ye-:			+		+	
dirig ye-:		+				
dişi dişini ye-:						
devlet yi-:	+					
edeb ye-:			+			
ekmekini ye-:						+
emek ye-:				+		
endişe ye- :				+		
erej yi-:	+					
etin yi-:	+					
gam yi-/ye-:	+		+	+	+	
gam yeme-:						+
gol ye-						+
gözü yeme-:						+
gussa ye-:				+	+	
güş-mal ye-:					+	
hak ye-:						+
halt ye-:						+
hasret yi-:		+	+	+		
herze ye-:					+	+
ıncık yi-:	+					
içi içini ye-:						+
içini ye-:						+
il yi-:	+					
inçlik yi-:	+					
kadgu yi-/ kaygu yi-:	+	+	+	+		
kaydın yi-:				+		
kazık ye-:						+
kendi kendini ye-:					+	+
kendini ye-:						+
kılıç yi-:	+					
korkusun yi-:				+		

kötek ye-:					+	+
kurşun ye-:						+
mansıb ye-:					+	
miras ye-:					+	+
nane ye-:					+	+
nedamet yi-:		+	+	+		
nimet yi-:		+		+		
oruç yi-						+
ökünç yi-:	+	+				
ölüm yi-:	+					
papağan ağzını ye-						+
papara yi-						+
para ye-						+
perveriş yi-:				+		
pişiman yi- :		+				
reşk ye-:			+			
renc yi-:			+	+		
sakinç yi-:	+					
sille ye-:					+	
sopa ye-:						+
tabanca ye-:					+	
tavuk ayağı ye-:					+	
tayanç yi-:			+			
teessüf yi-:			+	+		
teşvîş yi- :				+		
tiriglik yi-:	+					
tokat ye-					+	+
törpü ye-:						+
yağmur ye-:					+	+
yara ye-:					+	
yumruk ye-						+
zahm ye-				+	+	
zılığit ye-						+
papara yi-						+

Yardımcı Fiil İşleviyle “Ye-” Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

SONUÇ:

İsimlere gelen ye- fiili Karahanlı Türkçesinden bugüne birleşik fiiller oluşturmuştur. Bu fillerin bazıları zaman içerisinde kullanımdan düşmüş, bazıları sadece belirli dönemlerde kullanılmış, bazıları da hâlâ kullanımdadır. Taranan eserler ve sözlükler ışığında 86 farklı birleşik fiil tespit edilmiştir. Daha ayrıntılı bir çalışmada bu sayının artacağına kuşku yoktur.

Karahanlı Türkçesinde (22), Harezmi Türkçesinde (8), Çağatay Türkçesinde (10), Eski Anadolu Türkçesinde (17), Osmanlı Türkçesinde (21), Türkiye Türkçesinde (33) farklı ye- fiili ile yapılmış birleşik fiil tespit edilmiştir.

Birleşik fiilleri oluşturan isim kullanımdan düşünce birleşik fiil de kullanımdan düşer. Ye- fiili ile geçmişte birleşik fiil oluşturduğu halde isim unsuru bugün kullanılmayan örnekler şunlardır: *asığ, çıgaylık, diriglik, erej, gussa, güş-mal, inçik, inçlik, ökünç, perveriş, reşk, renc, sakınç, tayanç, tabanca (tokat, şamar), teşviş, tiriglik, zahm.*

Birleşik fiili oluşturan isim günümüzde kullanıldığı halde Türkiye Türkçesinde ye- fiiliyle birleşik fiil yapmayan örnekler şunlardır: *acun, yara, teessüf, mansıp, nedamet, ölüm, pişman, kaygı, kılıç, arzu, bağır, beglik (beylik), bere, bora, çare, devlet, edeb, emek, hasret, il, gam ye-(olumsuzuyla kullanılmaktadır).*

Bu birleşik fiillerde ye- fiili olumlu anlamlarda *arzu yi-, nimet yi-, devlet yi-, edeb ye-, il yi-* gibi fiillerde ‘kavuşmak, ulaşmak, elde etmek’ anlamlarında kullanılmıştır. Olumsuz anlam taşıdığı hallerde *bere yi-, bora ye-, çıgaylık yi-, darbe ye-, gussa ye-, kılıç ye-, kötek ye-, kurşun ye-, sille ye-, tokat ye-, yağmur ye-* benzeri örneklerde ‘bir şeye maruz kalmak’ anlamları katmaktadır. *baş ye-, ekmeğini ye-, tavuk ayağı ye-, oruç yi-* gibi bazı fiillerde ise tamamen mecaz anlamlar kazanmıştır.

KAYNAKLAR ve KISALTMALAR

Ahmet Vefik Paşa, Lehçe-i Osmânî (Haz. Prof.Dr. Recep Toparlı), TDK Yay., Ankara 2000 (LO)

Ata Aysu, Kısasü'l-Enbiyâ I (Giriş-Metin-Tıpkıbasım),TDK Yayınları, Ankara, 1997 (KE)

Berbercan Mehmet Turgut, Çağatayca *Gülistan Tercümesi (Gramer-Metin-Dizin)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2011 (ÇGT)

Bilgegil, M. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 3. Baskı 1984

- Dilçin, Cem, *Mesud Bin Ahmed-Sülheyl ü Nevbahâr*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1991(SN)
- Eckmann, Janos, *Nehcül Ferâdis I Metin, II Tıpkı Basım* (Yayımlayanlar Semih Tezcan-Hamza Zülfikar), TDK Yayınları, Ankara, 1995 (NF)
- Edip Ahmet Yükneki, *Atabetü'l- Hakayık*, (Haz.Reşit Rahmeti Arat),TDK Yayınları Ankara, 2006 (AH)
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, 9. Basım, İstanbul 2004
- Eminoğlu, Emin, *Şeyyad Hamza Destân-ı Yusuf*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008 (DY)
- Ercilasun, Ahmet Bican : *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Ankara, 1984
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Yayım dağıtım 20. Baskı, İstanbul,1993
- Gencan, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, 1979
- Göker, Osman, *Uygulamalı Türkçe Bilgileri III*, MEB Yayınları İstanbul, 1997
- Haceminioğlu, Prof. Dr. M. Necmettin, *Kutb'un Hüsrev ü Şirin'i ve Dil Hususiyetleri*, TDK Yayınları, Ankara, 2000 (HŞ)
- Hengirmen, Mehmet, *Türkçe Temel Dilbilgisi*, Engin Yayınları, Ankara, 1998
- Karaağaç, Günay, *Lutfi Dîvânı* (Giriş-Metin-Dizin-Tıpkı Basım), TDK Yayınları Ankara,1997 (LD)
- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları,15. baskı Ankara, 2010
- Karasoy, Yakup, *Şiban Han Dîvânı* (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkı Basım), TDK Yayınları Ankara, 1998
- Kemal, Eraslan, *Mevlânâ Sekkâkî Dîvânı*, TDK Yayınları, Ankara, 1999 (MSD)
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 2009
- Köktekin, Kâzım, *Yusuf-ı Meddah-Varka ve Gülşah* (Giriş-Gramer İncelemesi-Metin-Dizin), Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum, 2001 (VG)
- Levend, Agah Sırrı, *Ali Şir Nevaî II. Cilt, Divanlar 4 Türkçe I Farsça Divan*, TDK Yayınları, Ankara, 1966 (NEV)
- Özavşar, Resul, *Marzubânnâme tercümesi -Metin, Çeviri, Art Zamanlı Anlam Değişmeleri*, Dizin- Y.Lisans Tezi, Diyarbakır, 2009 (MN)
- Özkan, Mustafa, *Mahmud b. Kâdî-i Manyas, Gülistan Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, 1993 (GT)

Yardımcı Fiil İşleviyle “Ye-” Fiiline Art Zamanlı Bir Bakış

- Öztürk, Deniz, *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller*, TDK Yayınları, Ankara, 2008
- Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türki*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989 (KT)
- Tatçı, Mustafa, *Yunus Emre Dîvan ve Risâletü'n-Nushiyye*, H Yayınları, İstanbul, 2008 (YE)
- Tekin, Gönül Alpay, *Alî-Şîr Nevâyî Ferhâd ü Şîrîn*, TDK Yayınları, Ankara, 1994 (FŞ)
- Tepeli, Yusuf, *Deroiş Muhammed Yemînî Fazîlet-nâme I*, TDK Yayınları Ankara, 2002 (FN)
- Tulum, Mertol, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara, 2011 (17 YY.)
- Türk, Vahit, *Hatiboğlu-Bahrü'l Hakâyık*, TDK Yayınları, Ankara, 2009 (BH)
- Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2011(TS)
- Vural, Hanifi, *Letâyif-nâme* (Giriş - Transkripsiyonlu Metin-Gramatikal Dizin), Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1999 (LN)
- Vural, Hanifi; Böler, Tuncay, *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011
- Yavuz, Kemal, *Âşık Paşa Garib-nâme*, TDK Yayınları, Cilt I-1,I-2,II-1,II-2 İstanbul, 2000 (GN)
- Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig* (Çev. Prof.Dr. Reşit Rahmeti Arat), Kabalcı Yayınevi (KB)
- Yüce, Nuri, *Mukaddimedü'l Edeb, Harizm Türkçesi ile Tercümelî Şuşter Nüshası*, TDK Yayınları, Ankara, 1993 (ME)
- Yücel, Bilal, *Bâbü'r Dîvânı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1995 (BD)

